

ВТОРА ГЛАВА

МОЛБАТА НА ФАТМА

На вечерята вкъщи ги чакаше приятна новина. Преди няколко седмици Тарковски и Раулисън бяха поканени, като опитни инженери, да прегледат и оценят работите, направени по цялата мрежа канали в Ел-Фаюм, в околностите на града Мединет, близо до езерото Кароун, а така също и по продължение на реките Юсеф и Нил. Те трябваше да прекарат там около месец и вече бяха получили за тази цел отпуск от своята компания. И тъй като приближаваше Коледа, и те не искаха да се разделят с децата, решиха, че Стас и Нели ще отидат заедно с тях в Мединет. Като чува тази новина децата едва не полудяха от радост. Досега те познаваха само градовете край канала Исмаилия и Суец, а отвъд канала – Александрия и Кайро, в околностите на който бяха разглеждали големите пирамиди и сфинкса. Но това бяха малки разходки, а пътешествието до Мединет-ел-Фаюм щеше да продължи цял ден по железницата край река Нил, а след това от Ел-Васта на запад към Либийската пустиня. Стас беше слушал за Мединет от разказите на младите инженери и пътешественици, които отиваха там на лов за всевъзможни водни птици, а също и за вълци и хиени в пустинята. Той знаеше, че това е обширен оазис, разположен по левия бряг на Нил, но независещ от неговите разливания, който имаше своя собствена водна система, която се образува от езерото Кароун, реката Бахър-Юсеф и цяла мрежа малки канали. Хората, които бяха виждали оазиса,

казваха, че макар тази област да принадлежеше на Египет, тя представляше нещо съвсем самостоятелно, защото беше отделена от него с пустиня. Само реката Юсеф свързваше, тъй да се каже, с тънка синя нишка тази област с Нилската долина. Голямо изобилие на вода, плодородие на почвата и разкошна растителност превръщаха тази област в земен рай, а грамадните развалини на града Крокодилополис привличаха тук стотици любопитни туристи. Тук обаче Стас го привличаха най-много бреговете на езерото Кароун с хилядите птици и ловът на вълци по пустинните хълмове Гебел-ел-Седмент.

Но до началото на училищната ваканция имаше още няколко дни, а прегледът на работата при каналите не търпеше отлагане и инженерите не можеха да чакат дотогава. Те решиха да отпътуват веднага, а децата, заедно с госпожа Оливие, да тръгнат след седмица. И на Нели, и на Стас се искаше да тръгнат веднага, но Стас не се реши да моли за това. Те почнаха да разпитват за разни неща, свързани с пътешествието и с голям възторг чува новината, че няма да живеят в неудобните хотели, съдържателите на които бяха повечето гърци, а ще имат палатки, доставени от Дружеството за пътуване на компанията Кук. Обикновено така постъпваха пътешествениците, които отиваха от Кайро за Мединет за по-дълго време. Кук им доставяше палатки, прислуга, готвачи, провизии, коне, магарета, камили и водачи, тъй че пътешествениците да няма за какво да се грижат. Наистина, това бе доста скъп начин за пътуване, но Тарковски и Раулисън нямаше защо да се скъпят, още повече, че всички разноски бяха за сметка на египетското правителство, което ги бе поканило да оценят и прегледат рабо-

тите по каналите. Нели, която обичаше да язди най-много на камила, получи обещание от баща си, че той ще ѝ наеме отделна камила, върху която тя, заедно с госпожа Оливие или с Динах, а понякога и със Стас, ще взима участие в общите излети из близките околности на пустинята и към езерото Кароун. А Тарковски обеща на Стас, че ще му разреши някой път през нощта да отиде на лов за вълци и ще му подари истински английски щуцер с всичките необходими ловни принадлежности, ако завърши учебната година с висок успех. А понеже Стас беше уверен в това, той още от сега се смяташе притежател на щуцера и си обещавахе да извърши с него много чудесни и незабравими подвизи.

В такива планове и разговори мина вечерята за щастливите деца. Много по-малко радост за предполагаемото пътешествие прояви госпожа Оливие, на която не се искаше да напусне удобната лятна къща в Порт Саид и която не на шега се изплаши, че ще трябва да язди на камила. Неведнъж тя бе опитвала тази наслада; всички европейци, които живееха в Египет, правеха това от любопитство. Но за нея тези опити излязоха несполучливи. Един път камилата се изправи много бързо и, понеже госпожата не беше още седнала хубаво на седлото, се изтърколи на земята. Друг път по време на препускане падна от едногърба камила и така се натърти, че два дни не можа да дойде на себе си. Така че всеки път, когато Нели уверяваше, че няма по-голяма наслада на света от язденето на камила, госпожа Оливие си припомняше неприятностите от разходките си на камила. Тя твърдеше, че това е хубаво за арабите или за такова перце като Нели, която ще се разтърси върху камилата не повече от

една муха, а не и за такава внушителна и не особено лека особа, която при това беше доста предразположена към отвратителната морска болест. А Мединет-ел-Фаюм я плашеше и по други причини. Нали в Александрия, в Кайро и в целия Египет се говореше само за въстанието на Махди и за зверствата на дервишите. Не знаейки добре къде се намира Мединет, госпожа Оливие се безпокоеше дали те няма да са в доста близко съседство с махдистите и започна да разпитва господин Раулисън.

Инженерът се усмихна и каза:

– Махди обсажда в тази минута Хартум, в който се защитава генерал Гордон. Знаете ли какво е разстоянието от Мединет до Хартум?

– Не, нямам никаква представа.

– Ни повече, ни по-малко, отколкото отгук до Сицилия – разясни Тарковски.

– Ни повече, ни по-малко – потвърди Стас. – Хартум е разположен на мястото, където се сливат в една река Белият и Синият Нил. Отделя го от нас широкото пространство на Египет и цяла Нубия.

Щеше му се да прибави, че дори Мединет да беше разположен по-близо до местата, обхванати от въстанието, нали с тях ще бъде и той, Стас, със своя щуцер, и никой не трябва да се страхува. Но като си спомни, че за такова самохвалство баща му не веднъж го е мъмрил, той замълча.

След това възрастните започнаха да си говорят за Махди и за въстанието, защото това беше най-важният въпрос за Египет. От Хартум идеха лоши новини. Вече месец и половина диви пълчища обсаждаха града. Египетското и английското правителства работеха много бавно. Освободителният отряд току-що бе

тръгнал и навсякъде се бояха, че въпреки славата, мъжеството и способностите на Гордон, този важен град ще падне в ръцете на варварите. Тарковски дори дозираще, че Англия тайно желае Махди да отнеме Судан от Египет, за да може след това, като го отнеме от Махди, да превърне тази обширна област в английско владение. Но като не искаше да дразни патриотичните чувства на Раулисън, Тарковски не сподели с него тези свои подозрения.

Към края на вечерята Стас попита защо египетското правителство е сложило ръка върху всички области на юг от Нубия, а именно: Кордофан, Дарфур и Судан до езерото Алберт-Ниянца, като е лишило по такъв начин от свобода тамошните жители. Раулисън се помъчи да му обясни, че всичко, което прави египетското правителство, става по желанието на Англия, която е наложила своя протекторат над Египет и се разпорежда всъщност с него, както си иска.

– Египетското правителство не лишава там никого от свобода – казваше той, – а, напротив, върна свободата на стотици хиляди, а може би и милиони хора. В последно време в Кордофан, Дарфур и Судан нямаше ни една независима държава. Ту тук, ту там някой дребен владетел предявяваше претенции върху някоя област и я присвояваше насила, въпреки желанието на населението. Тези земи са заселени предимно от независими арабско-негърски племена, в жилите на които тече кръвта и на двете раси. Тези племена живеят в постоянна вражда, нападат се едни други, отнемат си конете, камилите, работния добитък, а най-много робите. Много зверства стават при това. Но най-лошото в тези области са търговците, които отиват на лов за слонова кост и за роби.

Те образуват някаква особена класа хора, към които принадлежат едва ли не всички вождове на племената и най-едрите търговци. Те предприемат въоръжени експедиции дълбоко навътре в Африка, навсякъде грабят слонова кост и заробват хиляди мъже, жени и деца. При това, те разоряват селата и колибите, опустошават полетата, проливат реки от кръв и убиват безмилостно всички, които се съпротивляват. Южните части на Судан, Дарфур и Кордофан, а така също и областите по Горни Нил, чак до езерата, в някои области съвсем обезлюдяха. Арабските шайки проникват все по-далече и по-далече, така че цяла Централна Африка се превърна в страна на сълзи и кръв. Затова и Англия, която, както знаем, преследва навсякъде търговците на роби, се съгласи египетското правителство да заеме Кордофан, Дарфур и Судан, понеже това е единственият начин да се принудят тези хищници да се откажат от възмутителната търговия, а също и единственото средство да ги държи под контрол. Нещастните негри отдъгнаха, нападенията и грабежите се прекратиха, а хората се поставиха под защитата поне на някакъв закон. Но това положение очевидно не се понрави на търговците, затова, когато при тях се яви Мохамед-Ахмед, наричан сега Махди, който провъзгласи свещена война под предлог, че в Египет загива истинската Мохамедова вяра, те всички като един човек се вдигнаха на оръжие. Тъй пламна тази ужасна война, която поне досега беше съвсем несполучлива за египтяните. Във всички сражения Махди разбиваше правителствените войски и зае Кордофан, Дарфур и Судан. Неговите пълчища обсадиха сега Хартум и се промъкват на север до самите граници на Нубия.

– Ще могат ли да стигнат до Египет? – попита Стас.

– Не – отговори Раулисън. – Наистина, Махди обещава да завоюва целия свят, но той е необразован човек и нищо не разбира. Той не ще може да покори Египет, защото Англия няма да позволи това.

– Ами ако египетските войски бъдат напълно унищожени?

– Тогава ще тръгнат английските, които още никой и никога не е побеждавал.

– А защо Англия позволи на Махди да сложи ръка върху толкова области?

– Откъде знаеш, че е позволила? – възрази Раулисън. – Англия никога не бърза, защото е вечна.

По-нататъшният разговор беше прекъснат от слугата негър, който съобщи, че е дошла Фатма, жената на Смаин, и моли да я изслушат.

На Изток жените се занимават само с домашни работи и съвсем рядко излизат от харемите. Само най-бедните от тях ходят на пазар или работят в полето, както правят жените на фелахите – египетските селяни. Но и те, дори когато работят, закриват лицата си. Макар в Судан, където беше родена Фатма, този обичай да не се спазваше, макар тя да бе идвала и друг път в канцеларията на Раулисън, сегашното ѝ посещение в такъв късен час и в частна къща предизвика известно учудване.

– Ще научим нещо ново за Смаин – каза Тарковски.

– Да – отговори Раулисън, като даде знак на слугата да въведе Фатма.

След минута влезе висока млада суданка, без никакво покривало, твърде мургава и с великолепни, макар и малко зловещи очи. Щом влезе, тя се просна на

пода. Когато Раулисън ѝ заповяда да стане, тя се приповдигна, но продължаваше да стои на колене.

– Господарю – каза тя, – Аллах да благослови тебе, твоето потомство, твоята къща и стадата ти!

– Какво искаш? – попита инженерът.

– Милосърдие, спасение и помощ в моето нещастие, господарю! Аз съм затворничка в Порт Саид и гибел заплашва мен и моите деца.

– Ти казваш, че си затворничка, но си могла все пак да дойдеш тук и при това през нощта...

– Съпроводиха ме стражарите, които ден и нощ пазят моята къща, и аз знам, че им е заповядано да ме заколят тези дни.

– Говори като разумна жена – повдигайки рамене, отговори Раулисън. – Ти не си в Судан, а в Египет, където никой без съд не може да бъде лишен от живот. Следователно, ти можеш да бъдеш сигурна, че косъм няма да падне нито от твоята глава, нито от главите на децата ти.

Но тя започна да го моли да ходатайства още веднъж за нея пред правителството и да ѝ изпроси позволение да отиде при Смаин.

– Такива важни англичани като тебе, господарю – казваше тя, – могат да направят всичко. Правителството в Кайро предполага, че Смаин му е изменил, но това не е истина! Вчера бяха при мене арабски търговци, които дойдоха от Соуаким, но преди това купували каучук и слонова кост в Судан. Те ми казаха, че Смаин лежи болен в Ел-Фашер и ме вика при себе си с децата, за да ги благослови...

– Всичко това е твоя измислица, Фатма! – прекъсна я Раулисън.

Тя започна да се кълне в Аллах, че казва истина-

та. След това заяви, че ако Смаин оздравее, ще откупи непременно всичките пленници християни; ако ли пък умре, тогава тя, като роднина на водача на дервишите, ще намери лесно достъп до него и ще сполучи във всичко, за каквото го помоли. Нека само да ѝ позволят да отпътува, защото сърцето ѝ се разяжда от тъга по мъжа ѝ. В какво е виновна тя, нещастната жена, пред правителството и пред хедифа¹? Нима е виновна и нима ще трябва да страда за това, че е имала нещастieto да бъде роднина на дервиша Мохамед-Ахмед?

Фатма не се реши в присъствието на „англичаните“ да назове своя родственик Махди, защото това име значи „спасител на света“, а тя знаеше, че египетското правителство го счита за бунтовник и лъжец. Удряйки непрекъснато челото си в земята и призовавайки небето за свидетел на нейната невинност и нейното нещастие, тя започна да плаче и жално да вие, както правят жените на Изток, които са изгубили мъж или син. След това тя отново прилепи лице към земята или по-точно към килима, който покриваше паркета, и зачака мълчаливо.

Нели, на която към края на вечерята се беше приспало, съвсем забрави съня, и тъй като имаше добро сърце, хвана ръката на баща си и, като я целуваше, започна да моли за Фатма:

– Помогни ѝ, татенце, помогни ѝ!

А Фатма, която очевидно разбираше английски, сред хълцанията си, без да откъсва лице от килима, зашепна:

---

¹ Хедиф – титла на наследствените владетели на Египет от 1886 до 1914 г. *Б.р.*

– Да те благослови Аллах, райско цветенце, утеша на Омай, безгрешна звездице!

Макар Стас да беше в душата си против махдистите, и той се трогна от молбите и скръбта на Фатма. При това и Нели молеше за нея, а той в края на краищата винаги искаше това, което желаше Нели. Затова след малко той каза сякаш на себе си, но така, че да го чуят всички:

– Ако аз бях на мястото на правителството, бих позволил на Фатма да отпътува.

– Но понеже не си – отвърна му Тарковски, – то по-добре ще направиш, ако не се бъркаш в това, което не ти е работа.

Раулисън беше също човек състрадателен и съчувстваше на Фатма, но в думите ѝ той намери някои подробности, които му се сториха чиста лъжа. Имайки почти ежедневни контакти с митницата в Исмаилия, той много добре знаеше, че напоследък през канала не са прекарвани каучук и слонова кост. Търговията с тези стоки бе съвсем прекратена. А и арабските търговци не са могли да се върнат от града Ел-Фашер, разположен в Судан, понеже махдистите още отначало не пускаха да минават търговци, а тези, които попадаха в ръцете им, ограбваха и държаха в робство. Нямаше съмнение, че и разказът за болестта на Смаин беше също лъжа.

Но Нели през цялото време поглеждаше умолително към него. Той не искаше да натъжи момиченцето и каза на Фатма:

– Фатма! Аз писах вече на правителството за твоята молба, но без никакъв резултат. Сега слушай! Утре ние ето с този „мехендис“ (инженер) ще отпътуваме за Мединет-ел-Фаюм. По пътя ще се спрем

за един ден в Кайро, тъй като хедифът иска да поговори с нас за каналите, които се прокарват от Бахър-Юсеф, и да ни даде някои упътвания. В разговора си с него аз ще гледам да изложа твоя въпрос и да изпрося милост към тебе. Но повече не мога да направя и не обещавам.

Фатма стана и, протягайки ръце в знак на благодарност, извика:

– Тогава аз съм спасена!

– Не, Фатма – отговори Раулисън, – не говори за спасение. Аз ти казах вече, че смърт не заплашва нито теб, нито децата ти. Но ще се съгласи ли хедифът да отпътуваш, не знам, защото Смаин е здрав, но е изменник – той взе правителствените пари и дори не му минава на ум да откупи с тях пленниците от Мохамед-Ахмед.

– Смаин не е виновен, господарю, и лежи болен в Ел-Фашер – повтори Фатма. – Но ако той е нарушил верността си към правителството, аз ти се кълна, мой благодетелю, че ако ми разрешат да отпътувам, то аз ще моля Мохамед-Ахмед дотогава, докато не изпрося от него всичките ваши пленници.

– Добре, добре! Аз ти обещавам още веднъж да се застъпя за тебе пред хедифа.

Фатма започна да прави поклони.

– Благодаря ти, господарю! Ти си не само могъщ, но и справедлив. А сега аз ще те помоля още за едно – позволи ни да ти служим като роби!

– Никой в Египет не може да бъде роб – възрази с усмивка Раулисън. – Аз имам достатъчно прислужници, нови не ще ми бъдат полезни и поради това, че всички ние, както вече ти казах, ще отпътуваме за Мединет и ще останем там, може би, чак до рамазана.

– Знам, господарю, това ми каза и портиерът Хадиги, а аз, като научих, дойдох не само да те моля за помощ, но и да ти кажа, че двама от моето племе, дангалите Идрис и Гебхър, са камилиари в Мединет и че, щом пристигнеш там, те ще ти се явят и ще предоставят в твое разположение себе си и своите камили.

– Добре, добре – отвърна директорът. – Но това вече е работа на дружеството на Кук, а не моя.

Като целуна ръка на инженерите и на децата, Фатма се отдалечи, като благославяше особено Нели. Инженерите мълчаха известно време, а след това Раулисън каза:

– Клетата жена... Но лъже така, както умеят да лъжат на Изток. Дори признателността ѝ звучи някак престорено.

– Разбира се – отвърна Тарковски. – Но независимо дали Смаин е изменник или не, правителството няма право да я задържа в Египет, защото тя не може да отговаря за мъжа си.

– Правителството забранява на всички суданци да пътуват в Соуаким и Нубия без специално разрешение; следователно, забраната се отнася не само за Фатма. В Египет има много суданци; те идват тук на работа и между тях мнозина са от племето на дангалите, от което произхожда и Махди. Към това племе принадлежат, освен Фатма и Хадиги, и тези двама камилиари в Мединет. Махдистите наричат египтяните турци, но и между тукашните араби биха се намерили доста привърженици на Махди, които с готовност ще избягат при него. Към тях трябва да се причислят всичките фанатици, всичките предишни последователи на Араб паша и мнозина от най-бедните. Те обвиняват правителството, че е изпаднало

напълно под английско влияние и твърдят, че от това страда вярата. Един Бог знае колко от тях са избягали вече през пустинята, отклонявайки се от обикновения морски път за Соуаким. Правителството, като научи, че Фатма също се готви да бяга, заповяда да я пазят. Само при замяна на нея и на децата ѝ, като роднини на самия Махди, ще бъде възможно, може би, да се вземат обратно пленниците.

– Наистина ли низшите класи в Египет симпатизират на Махди?

– Махди има привърженици дори и във войската, която затова, може би, се бие така лошо.

– Но по какъв начин суданците бягат през пустинята? Това са хиляди мили!

– Нали по този път те докарваха роби в Египет!

– Предполагам, че децата на Фатма не биха издържали такъв път.

– Тя затова иска да го съкрати и да пътува по море до Соуаким.

– Както и да е, клетата жена...

С това разговорът завърши.

Дванадесет часа по-късно „клетата жена“ се беше затворила здраво в къщата си със сина на надзирателя Хадиги и му шепнеше, смръщила вежди, гледайки мрачно с прекрасните си очи:

– Хамис, син на Хадиги, ето пари. Още днес тръгни за Мединет и дай на Идрис това писмо, което ми написа благочестивият дервиш Белали. Децата на тези мехендизи са добри, но ако не ми разрешат да отпътувам, то друго средство няма. Аз зная, че ти няма да ме издадеш. Помни, че ти и баща ти произхождате от същото племе на дангалите, сред което се роди и великият Махди.